

ביאורים

אדם שהוא 'עם הארץ', ריק מתורה ומחכמה, לא יכול להיות חסיד. יש כמה שלבים בדרך, ואי אפשר לקפוץ מדרגות. יש מידות שעלינו לקנותן כדי שנוכל להגיע בעזרת ה' למידה יקרה וחביבה זו, הלא הם - הזהירות, הזריזות, הנקיות, הפרישות והטהרה - עליהן למדנו בפרקים הקודמים. כדי להיות חסיד לא מספיק הרצון הטוב, ויש צורך לעמול ולהתאמץ רבות. לכן הרמח"ל מביא את דברי חז"ל - "אשרי אדם שעמלו בתורה ועושה נחת רוח ליוצרו". חז"ל מחזקים ומשבחים את מי שעמל בתורה, לא סתם יושב ולומד תורה, אלא עמל בתורה. הוא מתאמץ ללמוד ולהבין את רצון ה'. אדם כזה יכול גם לעשות נחת רוח ליוצרו. וכאן הרמח"ל מלמד אותנו מהו העיקר בחסידות ומהי החסידות האמיתית.

החסיד רוצה לעשות נחת רוח לקב"ה. אדם שרוצה לעשות נחת רוח לחברו צריך להכיר אותו, להבין לרצונו ולדעת מה גורם לו שמחה. וכן אם מישוהו אהוב מבקש ממנו לעשות בשבילו דבר מה, הוא לא 'יקטין ראש' ויחשוב כיצד לסיים את המטלה המעיקה במהירות האפשרית. להפך, הוא יחפש איך לעשות אותה על הצד הטוב ביותר מתוך אהבה אליו ואף יעשה דברים שלא התבקש לעשות, כי הוא מבין מה אהובו רוצה.

כך גם החסיד, מתוך אהבתו לה' יתברך הוא רוצה לקיים את רצונו באופן השלם ביותר ולקיים גם דברים שהם רצון ה' ואינם מפורשים לגמרי. דבר זה לא יכול להיעשות בלי להבין מהו רצון ה', ולכן הוא עמל בלימוד התורה ומתאמץ להבין את דברי הקב"ה שניתנו לנו במעמד הר סיני ובקבלה לרבתינו - תורה שבכתב ותורה שבעל פה.

הרחבות

• הכרת הבורא ודבקות בו מתוך לימוד התורה

שְׁעַמְלוּ בַתּוֹרָה וְעוֹשֵׂה נַחַת רֹחַ לְיוֹצְרוֹ. במדרש מבואר שמתוך לימוד התורה האדם זוכה להכיר את הבורא ולדבוק בדרכיו: "והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך, רבי אומר למה נאמר, לפי שנאמר ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך, איני יודע כיצד אוהבים את המקום תלמוד לומר והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך, תן הדברים האלה על לבך שמתוך כך אתה מכיר את מי שאמר והיה העולם ומדבק בדרכיו" [ספרי, ואתחנן לג].

• חסיד עולה על כולם

יְרֵבָה הֵבֶן בְּדָבָר הוּא וּבִמְעֵשָׂה הוּא כֹּל מֵה שְׂיֻכַּל. השל"ה מביא שלוש מדרגות שונות בעבודת ה', והגבוהה מכולן היא מדרגת החסיד:

- "היראה בחינות צדיק גמור, המקיים התורה לא גורע ולא מוסיף על מה שהוא מצווה".
- "האהבה, היא הדביקה וחשיקה (מלשון חשק) וחפיצה בכל אשר עושה".
- "והיראה לפני ולפנים - הוא חסיד עושה יותר ממה שהוא מצווה... וכן אמרו בתיקונים (תיקוני זוהר בהקדמה, דף א:), נקרא חסיד שמתחסד עם קונו" [עשרה מאמרות קלה]. חסד היא התנהגות לפנים משורת הדין, על כן החסיד העושה יותר ממה שנצטווה נקרא 'מתחסד עם קונו'.

ונבאר עתה ענין זה על הסדר:

הַנְּה שְׂרָשׁ הַחֲסִידוֹת הוּא מֵה שְׂאֲמָרוֹ זְכוּרֵנוּם לְבִרְכָה (ברכות יז ע"א), "אֲשֶׁרִי אָדָם שְׁעַמְלוּ בַתּוֹרָה וְעוֹשֵׂה נַחַת רֹחַ לְיוֹצְרוֹ". וְהַעֲנִין הוּא, כִּי הַנְּה הַמְצֻוֹת הַמְטוּלוֹת עַל כָּל יִשְׂרָאֵל כָּבֵר יְדוּעוֹת הֵן, וְחוֹבְתָן יְדוּעָה עַד הֵיכָן הִיא מִגְעֵת.

אֲמָנָם מִי שְׂאוּהָב אֶת הַבּוֹרָא יִתְבַּרְךְ שְׁמוֹ אַהֲבָה אֲמֵתִית, לֵאמֹר יִשְׁתַּדֵּל וְיִכְוֵן לְפִטְר עֲצָמוֹ בְּמֵה שְׂכָבֵר מְפָרְסָם מִן הַחוּבָה אֲשֶׁר עַל כָּל יִשְׂרָאֵל בְּכָלֵל, אֲלֵא יִקְרָה לוֹ כְּמוֹ שְׂיֻכְרָה אֶל בֵּן אוֹהֵב אֲבִיו, שְׂאֵלוֹ יְגַלֵּה אֲבִיו אֶת דְּעֵתוֹ גְּלוֹי מַעֲט שֶׁהוּא חָפֵץ בְּדָבָר מִן הַדְּבָרִים, כְּבָר יְרֵבָה הֵבֶן בְּדָבָר הוּא וּבִמְעֵשָׂה הוּא כֹּל מֵה שְׂיֻכְלִי, וְאָף עַל פִּי שְׂלֵא אֲמָרוֹ אֲבִיו אֲלֵא פַעַם אַחַת וּבְחֻצֵי דְבוּר, הַנְּה דִי לְאוֹתוֹ הֵבֶן לְהִבִּין הֵבֶן דְּעֵתוֹ שֶׁל אֲבִיו נוֹטָה, לְעֵשׂוֹת לוֹ גַּם אֶת אֲשֶׁר לֹא אָמַר לוֹ בְּפִרוּשׁ, כִּיִּן שְׂיֻכַּל לְדוֹן בְּעֲצָמוֹ שִׁיְהִי הַדְּבָר הוּא נַחַת רֹחַ לְפָנָיו, וְלֹא יִמְתִּין שְׂיֻצְוָהוּ יוֹתֵר בְּפִרוּשׁ אוֹ שְׂיֵאמֵר לוֹ פַעַם אַחֶרֶת.

וְהַנְּה דָבָר זֶה אֲנַחְנוּ רֹאִים אוֹתוֹ בְּעֵינֵינוּ, שְׂיֻלְדֵּי בְּכָל עֵת וּבְכָל שְׁעָה בֵּין כָּל אוֹהֵב וְרַע, בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ, בֵּין אָב וּבֵנוֹ. כְּלָלוֹ שֶׁל דְּבָר, בֵּין כָּל מִי שֶׁהֶאֱהָבָה בֵּינֵיהֶם עֲזָה בְּאֲמַת, שְׂלֵא יֵאמֵר, לֹא נִצְטוּיָתִי יוֹתֵר, דִּי לִי בְּמֵה שְׂנִצְטוּיָתִי בְּפִרוּשׁ, אֲלֵא מִמֵּה שְׂנִצְטוּיָהּ יְדוֹן עַל דְּעֵת הַמְצֻוָּה וְיִשְׁתַּדֵּל לְעֵשׂוֹת לוֹ מֵה שְׂיֻכַּל לְדוֹן שִׁיְהִי לוֹ לְנַחַת.

וְהַנְּה, כְּמִקְרָה הַזֶּה יִקְרָה לְמִי שְׂאוּהָב אֶת בּוֹרָאוֹ גַּם כֵּן אַהֲבָה נְאֻמָּת, כִּי גַם הוּא מְסוּג הָאוּהָבִים, וְתִהְיֶינָה לוֹ הַמְצֻוֹת אֲשֶׁר צְוִיָּם גְּלוֹי וּמְפָרְסָם, לְגְלוֹי דְעֵת לְבַד, לְדְעֵת שְׂאֵל הַעֲנִין הוּא נוֹטָה רְצוֹנוֹ וְחִפְצוֹ יִתְבַּרְךְ שְׁמוֹ, וְאֵז לֹא יֵאמֵר, "דִּי לִי בְּמֵה שְׂאֲמָרוֹ בְּפִרוּשׁ", אוֹ "אֲפִטְר עֲצָמִי בְּמֵה שְׂמֻטֵל עָלַי עַל כָּל פְּנִים", אֲלֵא אֲדַרְבָּא יֵאמֵר, כִּיִּן שְׂכָבֵר מְצֻאָתִי רְאִיתִי שְׂחִפְצוֹ יִתְבַּרְךְ שְׁמוֹ נוֹטָה לְזֶה, יְהִי לִי לְעֵינַיִם לְהַרְבוֹת בְּזֶה הַעֲנִין וּלְהַרְחִיב אוֹתוֹ בְּכָל הַצְּדָדִין שְׂאוּכַל לְדוֹן שְׂרְצוֹנוֹ יִתְבַּרְךְ חָפֵץ בּוֹ. וְזֶהוּ הַנְּקָרָא, "עוֹשֵׂה נַחַת רֹחַ לְיוֹצְרוֹ".

נִמְצָא כָּלֵל הַחֲסִידוֹת, הַרְחֵבֵת קִיּוּם כָּל הַמְצֻוֹת בְּכָל הַצְּדָדִין וְהַתְנַאֲים שְׂרָאוֹי וְשְׂאֲפִשְׂר.

וְהַנְּה רֹאָה שֶׁהַחֲסִידוֹת מִמִּין הַפְּרִישוֹת, אֲלֵא שֶׁהַפְּרִישוֹת בְּלֵאוּיִן וְהַחֲסִידוֹת בְּעֵשׂוֹן, וְשִׁנְיָהֶם עֲנִין אַחַד, שֶׁהוּא, לְהוֹסִיף עַל הַמְּפָרְשׁ מֵה שְׂנוֹכַל לְדוֹן לְפִי הַמְצֻוָּה הַמְּפָרְשֵׁת שִׁיְהִי נַחַת רֹחַ לְפָנָיו יִתְבַּרְךְ. זֶהוּ גְדֵר הַחֲסִידוֹת הָאֲמֵתִי, וְעֵתָה נִבְאָר חֻלְקֵי הַרְאִישִׁים.

שורש
ה'חסידות':
עשיית נחת
רוח לה' - כפי
המתגלה בתורה

ביאורים

קבלן השואף לבנות בניין מגורים איכותי ומושלם לא ישקיע רק בעיצוב החיצוני של הבניין, שכן אף הבניין המרשים ביותר ביופיו, לא ימלא את ייעודו אם לא יהיה יציב ומתוכנן היטב. הקבלן לא יסתפק בבניית 'בלוק' מגורים סטנדרטי, אלא ישאף לתכנון בניין ייחודי ומשוכלל. על הקבלן לבחור את החומרים המתאימים, להשתמש בטכנולוגיות בנייה חדישות, לבנות יסודות חזקים ולא לשכוח לתכנן בייעילות ובחכמה את החלק הפנימי - צנרת המים והחשמל בתוך קירות הבניין.

גם החסיד המשתוקק לעבוד את ה' בשלמות, אינו יכול להסתפק במעשים טכניים בלבד, אלא צריך להשקיע גם בתוכן הפנימי. בפתח הפרק העוסק בחלקי החסידות הרמח"ל פורש בפנינו את עיקרי התוכנית לבניין מדרגת החסידות.

כבר הזכרנו בפרק הקודם שהחסידות נסמכת על בניין המדרגות הקודמות - לימוד התורה וקיום המצוות. כעת אנו בונים את הקומה הבאה. מתוך ההשתוקקות לשלמות בעבודת ה', החסיד סוקר את כל מעשיו, ולא מסתפק בשורת הדין, אלא משתוקק להוסיף הידורים בכל מעשה ומעשה. הדקדוק במצוות שבין אדם למקום, לא בא על חשבון הדקדוק במצוות שבין אדם לחברו, שגם בהן החסיד מדקדק. הוא משעבד את כל כוחותיו הגופניים, ורותם אף את ממונו לעזרת חברו. הוא אינו מסתפק במתן סיוע חומרי בלבד אלא לא שוכח לתת גם עזרה נפשית לחברו. חלק מפרטי המצוות שבין אדם לחברו הוא לזרוק מילה טובה ולדבר בכבוד גם לאדם פשוט.

אך החסיד שואף ליותר מזה. הוא לא מסתפק רק בביצוע, אלא מתכנן את אופן העשייה ומקפיד עליו, ובכל מעשיו כוונותיו לשם שמים. על כך נלמד בהמשך הפרק.

הרחבות

• הידור במצוה וקישור לצדיק

"שירי מצוה מעבבים את הפרענות". הגמרא [סוכה לח]. מדברת על הנפת הקרבן (נענועו לארבע רוחות השמים), ואומרת שגם אם לא נעשתה הנפה, הקרבן מכפר לבעליו. אבל יש עניין בהנפה משום שהיא משיירי המצוה, ומעכבת את הפורענות. הרמח"ל מבאר כי מידה זו של השלמת המצוה על כל פרטיה שייכת ביותר למדרגת החסיד.

רבי ישראל הגר ביאר שדברי הגמרא הם "רמז על שיריים מהצדיק שמעכבת פורענות ומביא ברכה" [אהבת ישראל עמ' קא], האדמו"ר מגור כתב כי הסיבה לכך היא שיש בכח הצדיק להוריד שפע רוחני עליון ולהשפיע בכך על העולם החומרי. אם-כן, על ידי האכילה משיירי של הצדיק האדם נקשר אל הצדיק ואל הברכה שהוא מביא ובזכותו מעכב את הפורענות מלבוא עליו. גם בדברי הרמח"ל מבואר כן, אם אדם מהדר במצוה עד כדי הקפדה בקיום ה'שיריים' שלה, הוא מראה שמעשיו האמיתיים הם לרצון ה' וזו הדרך להוריד שפע לעולם. מטעם זה שירי המצוה מעכבים את הפורענות [על פי אמרי אמת על התורה, ימים ראשונים של פסח].

• אדם כללי

ינושא בעול עם חברו. זוהי אחת מארבעים ושמונה המעלות הנדרשות לקניין התורה. המהר"ל מסביר שבאדם רוחני קיימות שתי מעלות. הראשונה - ניכר ממעשיו שהוא אדם טוב ו"מורה דבר זה שהוא אדם טוב כאשר נכנס בעול עם חברו להצילו", השנייה - הוא לא אדם פרטי המחפש את טובתו האישית, "שאינו נבדל מהכלל כאשר נושא בעול עם חברו וראוי אל התורה שהיא עם הכלל" [דרך חיים ו, ז].

פרק יט - בבאור חלקי החסידות

חלקי החסידות הראשונים שלשה - הראשון במעשה, השני באופן העשייה, השלישי בכונה. החלק הראשון במעשה - אף הוא יתחלק לשני חלקים, האחד במה שבין אדם למקום, והשני במה שבין אדם לחברו:

החלק הראשון שבראשון, הוא במעשה שבין אדם למקום, וענינו - קיום כל המצוות בכל הדקדוקים שבהם עד מקום שיד האדם מגעת, ואלה הם שקראום חכמינו זכרונם לברכה "שירי מצוה", ואמרו (סוכה לח ע"א), "שירי מצוה מעבבים את הפרענות", כי אף על פי שגוף המצוה נשלם זולתם וכבר יצא בזה ידי חובתו, הנה זה לכל המון ישראל, אף החסידים אין להם אלא להרבות בהשלמתם ולא למעט בהם כלל.

החלק השני שבראשון הוא במה שבין אדם לחברו, וענינו גדל ההטבה, שיהיה האדם לעולם מיטיב לבריות ולא מרע להם. וזה בגוף, בממון ובנפש: בגוף - שיהיה משתדל לעזר כל אדם במה שיוכל ויקל משאם מעליהם, והוא מה ששנינו (אבות ו, י), "ונושא בעול עם חברו", ואם מגיע לחברו איזה נזק בגופו והוא יוכל למנע אותו או להסירו יטרח כדי לעשותו.

בממון - לסייעו באשר תשיג ידו ולמנע ממנו הנזקין בכל מה שיוכל, כל-שכן שירחיק הוא כל מיני נזקין שיכולים לבוא מחמתו, בין ליחיד בין לרבים, ואפלו שעתה מייד אין הזקן מצוי, כיון שיכול לבוא לידי כך יסירם ויעבירם, ואמרו זכרונם לברכה (שם ב, יב), "יהי ממון חברך חביב עליך כשלקך".

בנפש - שישתדל לעשות לחברו כל קרת רוח שיש בידו, בין בעניני הכבוד בין בכל שאר הענינים, כל מה שהוא יודע שאם יעשהו לחברו הוא מקבל נחת רוח ממנו, מצנות חסידות הוא לעשותו, כל-שכן שלא יצערנו בשום מיני צער כלל, יהיה באיזה אופן שיהיה. וכלל כל זה הוא גמילות חסדים, אשר הפליגו חכמינו זכרונם לברכה בשבחה ובחובתנו בה. ובכלל זה רדיפת השלום, שהוא ההטבה הקללית בין כל אדם לחברו.

ביאורים

הידור בקיום מצוות מעבר לחובה הבסיסית, יכול להתבטא בתחומים רבים, הן במצוות שבין אדם למקום והן במצוות שבין אדם לחברו. היום הרמח"ל מפגיש אותנו עם מספר חסידים שניתן לחלק את מעשיהם לשלוש קבוצות:

חסידות מוסרית-מידותית - חסיד זה אינו מסתפק בקיום הלכות בין אדם לחברו ברמה שבה מחויב כמו כיבוד אב ואם, צדקה ואיסור הלבנת פנים, אלא "מוסיף והולך" בכבוד הבריות וכיבוד מי שגדול ממנו. כדוגמת רבי זכאי שנוהר לא לכנות את חברו אף בשם שאינו של גנאי, רבי אלעזר שהשתדל לא להיכנס לבית המדרש כאשר הציבור ישב על הארץ כיוון שהליכה מעליהם נראית כגאוה והתנשאות (לא פסע על ראשי העם) או רב הונא שלא הסכים שיכבדו אותו כאשר הדבר גורם לביזוי המכבד, ולכן לא הסכים שתלמיד חכם קטן ממנו יישא את משאו כאשר דבר זה גורם לביזוי התלמיד.

חסידות הלכתית - חסיד זה מהדר בקיום המצוות מעבר למה שחייב. כדוגמת אמו של רבי זכאי שמכרה את כסותה לצורך יין לקידוש, אף שמצד הדין אין חובה בכך וניתן לקדש על הלחם, ורבי זירא שקיים את מצוות לימוד תורה ותפילין בהידור רב ולא הלך ארבע אמות בלא תורה ותפילין.

חסידות מצד כבוד התורה וחשיבותה - חסיד זה מכיר בעליונותה של התורה האלוהית, ומבטא במעשיו את הכבוד שלו לתורה ולמצוות. כגון רבי אלעזר שלא עשה "קיצור דרך" במעבר בבית המדרש, ורבי זירא שלא הרהר בדברי תורה במקומות מטונפים.

חסידים אלו קיימו את מצוות התורה בהידור ומעבר לנדרש, ועל כן זכו לאריכות ימים כי אף שמצד הדין אורך החיים קבוע מיום הלידה ואינו תלוי בזכויות רגילות [מועד קטן כח ע"א], הקב"ה מאריך את חייהם של חסידיו שנוהגים לפנים משורת הדין [על פי פרי צדיק בראשית - לחנוכה].

הרחבות

• אישיות של חסידות

"ליקיים מלי דברכות... ואמרי לה - ליקיים מלי דנזיקין... ואמרי לה ליקיים מלי דאבות". הרמח"ל מבאר שלפי הגמרא יש להיות חסיד בשני תחומים, בעניינים שבין אדם לחברו כענייני נזיקין, ובעניינים שבין אדם למקום כפרטי ברכות. והוא אומר שבמסכת אבות נכללים שני התחומים. לעומתו, המהרש"א מסביר שהגמרא עוסקת בשלושה מישורים: במישור המעשי, במישור המידותי ובמישור הרוחני: "ולפי שיש לאדם במעשיו הטובות ג' חלקים דהיינו טוב לשמים, וטוב לבריות, וטוב לעצמו, קאמר רב יהודה מאן דבעי למהוי חסידא ליקיים מלי דנזיקין דאזי יכול לתקן מעשיו שיהיה טוב לבריות ורבא קאמר דליקיים מלי דאבות דאזי יתקן מעשיו שיהיה טוב לעצמו במדות ואמרי לה דליקיים מלי דברכות דאזי יתקן שיהיה טוב לשמים" [בבא קמא ל ע"א]. גם המהר"ל מסביר שהגמרא מבררת את השתלמות האדם "כי שלמות האדם בג' פנים שאין האחד כמו השני", להיות שלם בעצמו, שלם עם זולתו, כלומר עם החברה שסביבו, ושלם עם בוראו [חידושי אגדות שם].

לפי פירושים אלו, האמוראים בגמרא מציגים בפנינו את הרבדים השונים הקיימים באדם שבהם הוא יכול להשתלם ולהתחסד.

דוגמאות לחסידות (שלושת תחומי החסידות)

ועתה אביא לך ראיות על כל הדברים האלה מן החקמים זכרונם לברכה, אף על פי שהדברים פשוטים ואין צריכים לחזק ראיה. בפרק בני העיר אמרו (מגילה כז ע"ג), "שאלו תלמידיו את רבי זכאי, במה הארכת ימים? אמר להם, מימי לא השתנתי בתוך ארבע אמות של תפלה, ולא כניתי שם לחברי, ולא בטלתי קדוש היום. אמא זקנה היתה לי, פעם אחת מכרה כפה שבראשה והביאה לי קדוש היום". הרי לך פה מן החסידות במה שנוגע אל דקדוקי המצוות, כי כבר פטור היה מן הדין מהבאת יין לקדוש, כיון שלא היה לו, עד שהיתה צריכה אמו למכר כפה שבראשה, אמנם ממתת חסידות היה עושה כן. ובמה שנוגע לכבוד חברו, שלא כנהו אפלו כנוי שאינו של גנאי, וכדפראו התוספות שם. ורב הונא גם כן קשר גמי על לבושו, לפי שמכר המיניו לקנות יין לקדוש היום. עוד שם, "שאלו תלמידיו את רבי אלעזר בן שמוע, במה הארכת ימים? אמר להם, מימי לא עשיתי קפנדריא לבית הנקנסת, ולא פסעתי על ראשי עם קדש". הנה זה המדות בענין כבוד בית הנקנסת ובענין כבוד הבריות - שלא לפסע על גב מסבתו שלא לראות פמבזה אותו. עוד שם, "שאלו תלמידיו את רבי פרידא, במה הארכת ימים? אמר להם, מימי לא קדמני אדם לבית המדרש, ולא ברכתי לפני כהן, ולא אכלתי מבהמה שלא הורמו מתנותיה". ואמרו עוד (שם כח ע"א), "שאלו תלמידיו את רבי נחוניא, במה הארכת ימים? אמר להם, מימי לא נתפדתי בקלון חברי, ולא עלתה על מטתי קללת חברי", ומפרש התם, "כי הא דרב הונא דרי מרא אכתפיה", אתא רב חנא בר חנילאי וקא דרי מיניה, אמר ליה, אי רגילת דדרית במאתיך - דרי, ואי לא - אתיקורי אנא בזילותא דידך לא ניחא לי".

הרי לנו, שאף על פי שמשמעות 'בקלון חברו' הוא המשתדל לבאות חברו כדי שעל ידי זה ירבה כבודו, הנה לחסידים לא יאות לקבל כבוד אפלו אם חברו הוא הבא ומתרחץ בזה, אם יהיה זה בזיון לחברו. וכענין זה אמר רבי זירא (שם), "מימי לא הקפדתי בתוך ביתי, ולא צעדתי בפני מי שגדול ממני, ולא הרהרתי במבואות המטנפות, ולא הלכתי ארבע אמות בלא תורה ובלא תפילין, ולא ישנתי בבית המדרש לא שינת קבע ולא שינת עראי, ולא ששתי בתקלת חברי, ולא קראתי לחברי בחכינתו". הרי לך מעשי חסידות מכל הדרכים שזכרנו למעלה. ואמרו עוד זכרונם לברכה (בבא קמא ל ע"א), "אמר רב יהודה, מאן דבעי למהוי חסידא - ליקיים מלי דברכות", וזה למה שבינו לבין קונו, ואמרי לה - ליקיים מלי דנזיקין, וזה למה שבינו לבין חברו, ואמרי לה ליקיים מלי דאבות", ששם נכללים עניינים מכל החלקים.

בתוך ארבע אמות - משום כבודו של מקום תפילה. **המיניו** - חגורתו. **קפנדריא** - קיצור דרך. **על גב מסבתו** - בשעת ישיבתם. לא פסע על ראשיהם. **ולא ברכתי** - מפני כבוד הכהן נותנים לו שיברך ראשון בסעודה. **מתנותיה** - מתנות כהונה: זרוע לחיים וקיבה. **קללת חברי** - הקפדה על חברי, לפי שקודם שנתנו מחל למי שציערו. **דרי מרא אכתפיה וכו'** - רב הונא נשא מעדר על כתפו, בא רב חנא לשאת את המעדר (משום כבוד רב הונא) אמר לו רב הונא: אם רגיל אתה במשא כזה בעירך - שא, ואם לאו - איני רוצה להתכבד בביוונך. **בחכינתו** - בכינויו. **מאן דבעי וכו'** - מי שרוצה להיות חסיד - יקיים הלכות ברכות. **ואמרי לה** - ויש אומרים. **דאבות** - מסכת אבות, ענייני מידות ומוסר.

ביאורים

ישנה בעייתיות בצורת הגמול והענישה בעולמנו בעולם האנושי. בעולם הזה, אדם שעובד או עושה מעשה טוב לא בהכרח יקבל משכורת והערכה ביחס שווה להשקעתו או לחשיבות המעשה שלו, ובודאי שלא בהתאם למחשבותיו בעת המעשה, או לאופן הביצוע. לדוגמה, שני אנשים שהגיעו לאותה תוצאה אך אחד מהם פחות מוכשר ועמל קשה יותר מחברו יקבלו, בדרך כלל, אותו שכר ממעסיקם. דוגמה נוספת: פסיכולוג מקבל מאות שקלים על שיחה קצובה, ואילו רב לא מקבל שום שכר על שיחות ייעוץ ארוכות.

בדומה לכך, גם מערכת המשפט נתקלת באותו קושי. שני גנבים יכולים לקבל אותו עונש על פי הקבוע בחוק, בלי להתייחס לרמת הנזק שעשו לנגב. כמו כן השופט לא יכול "להיכנס לראשו" של העבריין ולהעניש אותו על פי כוונותיו להרשיע.

לא כן היא מידת מלך מלכי המלכים אשר בפניו גלויים כל המעשים, הרצונות, התכונות המולדות וכוונות המעשים. הקב"ה דן את האדם במידה כנגד מידה ומתאים שכר על פי מעשיו, מאמציו וכוונותיו של האדם, ולהבדיל, נפרע ממנו כך על מעשיו הרעים. לפני הקב"ה אינו דומה מתן צדקה בפנים חמוצות למתן צדקה בפנים מאירות וכוונות טהורות. הקב"ה מתחשב במעשיו המהודרים של החסיד ומחשבותיו הישרות להידיבק בה', ועל כן דן אותו בדיון מיוחד "לפנים משורת הדין" כדוגמת מעשיו.

הרחבות

• התורה מלאה טוב

תורה - תחלתה גמילות חסדים, וסופה גמילות חסדים. המהר"ל מבאר את פירוש המאמר: חסד הוא טוב מוחלט. התורה מתחילה בחסד וזה מורה על כך שגם התורה היא טוב גמור "שעיקר התורה הטוב, רק מצד האדם צריך דין ומשפט (בעקבות חטאיו)", והתורה מסיימת בחסד וזה מלמד על כך שהתורה טובה גם לנו - "כי אף אם נזכר בתורה מיתות ומלקות וכמה עונשים תכלית שלהם להעלות המציאות אל הטוב ולהסיר הרע". כל סוף מורה על מטרה, כל תכליתן של המצוות הוא להביא אותנו אל הטוב השלם [חידושי אגדות, סוטה יד].

רבי ירוחם ממיר הרחיב את הדיבור על מעלת החסד: "ומזה יצא לנו הערה גדולה כשנתבונן בכל דיני התורה נראה וניכר שהיסוד הוא 'עולם חסד יבנה' [תהלים פט, ג] ומיסוד החסד נובעים כל דיני התורה. האדם והתורה המה רק חסד, תחילת היצירה היא חסד, מפני שרצה הקב"ה להיטיב עם בראויו ולא אחרת... כל דמות האדם ותבניתו וכל הנהגתו ודיניו נובעים מהשורש של חסד. כל דיני בין אדם לחברו המה מהיסוד של קיום העולם, כמו גזל, וכל קיום העולם בנוי על חסד, נשמת התורה היסוד היא חסד תחילתה גמילות חסדים וסופה גמילות חסדים" [דעת חכמה ומוסר ג, ט]. לאור דברים אלו ניתן להבין כי החסד איננו תכונה אנושית אלא הוטבע בעולם מכוח התורה, האידיאל הרוחני שביסוד המציאות.

והנה גמילות חסדים הוא עקר גדול לחסיד, כי חסידות עצמו נגזר מחסד°, ואמרו זכרונם לברכה (אבות א, ב), "על שלשה דברים העולם עומד", ואחד מהם - גמילות חסדים. וכן מנוהו זכרונם לברכה (פאה א, א) עם הדברים שאוכל פרותיהן בעולם הזה, והקרה קיימת לו לעולם הבא, ואמרו עוד (סוטה יד ע"א), "דרש רבי שמלאי, תורה - תחלתה גמילות חסדים, וסופה גמילות חסדים". ואמרו עוד (כלה רבתי ט'), "דרש רבא, כל מי שיש בו שלש מדות הללו, בידוע שהוא מזרעו של אברהם אבינו, רחמן וביטחן וגומל חסדים", ואמרו (סוכה מט ע"ב), "אמר רבי אלעזר, גדולה גמילות חסדים יותר מן הצדקה, שנאמר (הושע י, יב) "זרעו לכם לצדקה קצרו לפי חסד". ואמרו עוד (שם), "בשלשה דברים גדולה גמילות חסדים מן הצדקה, שהצדקה במקומו, וגמילות חסדים בגופו. צדקה לעניים, גמילות חסדים לעניים ולעשירים. צדקה לחיים, גמילות חסדים בין לחיים בין למתים".

ואמרו עוד (שבת קנא ע"ב), "נתן לך רחמים ורחמך" (דברים יג, ח) - "כל המרחם על הבריות מרחמים עליו מן השמים". וזה פשוט, כי הקדוש-ברוך-הוא מודד מדה כנגד מדה (סנהדרין ז ע"א), ומי שמרחם ועושה חסד עם הבריות גם הוא בדינו ירחמוהו וימחלו לו עוונותיו בחסד, שהרי מחילה זו דין הוא, פיון שהיא מדה כנגד מדתו, והוא מה שאמרו זכרונם לברכה (ראש השנה יז ע"א), "למי נושא עון? למי שעובר על פשע", ומי שאינו רוצה להעביר על מדותיו, או אינו רוצה לגמול חסד, הנה הדין נותן שגם עמו לא יעשו אלא שורת הדין. ראה עתה מי הוא זה ואיזה הוא שיוכל לעמוד אם הקדוש-ברוך-הוא עושה עמו שורת הדין? ודוד המלך מתפלל ואומר (תהלים קמג, ב), "ואל תבוא במשפט את עבדך, כי לא יצדק לפניך כל חיי". אמנם העושה חסד יקבל חסד, וככל מה שירבה לעשות כן ירבה לקבל, ודוד היה מתהלל במדתו זאת הטובה, שאפלו לשונאיו היה משתדל להיטיב. זהו מה שאמר (שם לה, ג), "ואני בחלותם° לבושי שק, עניתי בצום נפשי" וכו', ואמר (שם ז, ח), "אם גמלתי שולמי רעי וגו'".

ובכלל הענין הזה, שלא לצער לשום בריה, אפלו בעלי חיים, ולרחם ולחוס עליהם. וכן הוא אומר (משלי יב, ט), "יודע צדיק נפש בהמתו". וכבר יש שסוברים (בבא מציעא לב ע"ב) "צער בעלי חיים דאורייתא" ועל כל פנים דרבנן.

כלל של דבר, הרחמנות וההטבה צריך שתהיה תקועה בלב החסיד לעולם, ותהיה מגמתו תמיד לעשות קרת רוח לבריות ולא לגרם להם שום צער וכו'.

נגזר מחסד - שורש המילה חסידות הוא ח.ס.ד. בחלותם - כשחלו רודפי דוד, התענה דוד לרפואתם. אם - האם.

ביאורים

אחרי שנגענו מעט בפירוט מעשיו של החסיד, מגיע הרמח"ל לאופן המיוחד והשלם שבו עושה החסיד את מעשיו. במעשיו מופיעים שני עניינים - האהבה והיראה. מתוך אהבתו לבורא הוא מקיים את מצוותיו בדבקות ובשמחה, על כך נלמד עוד בימים הבאים. יראתו של החסיד אינה יראה מעונש, אלא באה מתוך הכרה בעליונותו של הקב"ה לעומת קטנותו של האדם - יראת הרוממות. מעשי היראה מתבטאים בשני אופנים המבטאים עיקרון זה. ישנם מעשים שבהם מדגיש החסיד את קטנותו של האדם מול ה', וישנם מעשים שבהם הוא מדגיש את עליונותם וכבודם של ה' ושל תורתו.

בתפילתו החסיד מדגיש את ערך היראה. הוא מדמה את עצמו כאילו הוא עומד לפני הקב"ה ומדבר עמו. מתוך עמידה לפני ה' ניכר ביותר הפער הגדול בינו לבין הקב"ה. כך הוא נוהג גם בכל מצוה שעושה - עשיית המצוה לפני ה'. גדולתו היא שמחשבותיו אינן נשארות רק בלב, אלא באות לידי ביטוי גם בצורה שבה הוא עושה את מצוותיו. עמידתו בתפילה אינה בקומה זקופה אלא כפופה, כעבד לפני אדונו. כך השתחוות בתפילה באה מתוך הפנמה עמוקה של מקומו של האדם לפני אלוהיו. גם בעשיית חסד עם הבריות החסיד יודע שהוא אינו מתקרב למעשיו העצומים של הקב"ה, ועל כן לא נותן לגאוה לשלוט בו ונוהג בצניעות ובענווה.

הרחבות

• יראה ואהבה

עקר היראה היא יראת ה' הרוממות. בהמשך הספר [פרק כד] מבאר הרמח"ל כי יראת העונש נובעת מהדאגה של האדם לעצמו ולחיי - הפחד מעונש. יראת הרוממות, שהיא מדרגה גבוהה יותר בעבודת ה', נובעת מאהבת ה' והרצון לכבודו.

האברבנאל כותב ששייכות האדם ליראת העונש או הרוממות תלויה במדרגתו: "בעל השכל השלם אשר יש לו היראה השכלית אינו ירא מפחד העונשין והבהלות כלל והאיש החמרי אשר הוא יגור מהעונשים אין לו מבוא ביראת המעלה והשכל" [דברים י, יב]. האברבנאל מזכיר כי יראת הרוממות מכונה בפי רבים אהבת ה'. אולם, האדמו"ר הזקן מסביר כי בבחינת הרוממות ישנם שני עניינים - אהבה ויראה. כעין שתי כנפיים המרוממות את האדם בעבודת ה' [תניא פרק טז ועוד].

הרב קוק כותב כי ישנם צדיקים מיוחדים שלעתים מרגישים כי עליהם לעשות תשובה על חוסר האיזון בין יראתם מהבורא לאהבתם אותו: "ישנם צדיקים כאלה... שגם אם הדבקות תהיה ממולאה רק מצד אחד, מיראה לבד או מאהבה לבד, הם מרגישים בזה כבר פגם עצום ופרוק של חבור הסדר האלהי בעולם, ונפשם עורגת לאחוז במדת התשובה העליונה, לתקן את הקלקול... וגם אם המזוג של היראה עם האהבה לא יהיה נושא את המשקל השווה הראוי לו, אם חלק אחד יכריע יותר מדי על חברו, הם שבים בתשובה ועולים עד המקום העליון" [אורות התשובה, יד, לט].

החלק השני מן החסידות הוא באפן העשייה.

והנה גם זה נכלל בפני עניינים. אמןם תחתייהם נכללים פריטים רבים, וישנים הראשיים הם, היראה והאהבה - שני עמודי העבודה האמתית שזולתם לא תכון כלל.

בכלל היראה יש ההקנעה מלפניו יתברך, הבששת בקרב אל עבודתו, והפבוד הנעשה אל מצוותיו אל שמו יתברך ואל תורתו. ובכלל האהבה, השמחה, הדבקות והקנאה. ועתה נבארם אחד אחד:

הנה, עקר היראה היא יראת ה' הרוממות, שצריך האדם לחשב בעודו מתפלל או עושה מצוה, כי לפני מלך המלכים הוא מתפלל או עושה המעשה ההוא. והוא מה שהזהיר התנ"א (ראה ברכות כח ע"ג), "וכשאתה מתפלל, דע לפני מי אתה מתפלל".

והנה שלשה דברים צריך שישתכלל האדם ויתבונן היטב פדי שיגיע אל זאת היראה, האחד, שהוא עומד ממש לפני הבורא יתברך שמו, ונושא ונותן עמו, אף על פי שאין עינו של אדם רואהו. ותרצה כי זה הוא היותר קשה שיצטרך בלב האדם ציור אמתי, יען אין החוש עוזר לזה כלל, אמןם מי שהוא בעל שכל נכון, במעט התבוננות ושימת לב יוכל לקבע בלבו אמתת הדבר, איך הוא בא ונושא ונותן ממש עמו יתברך, ולפניו הוא מתחנן, ומאמתו הוא מבקש, והוא יתברך שמו מאזין לו ומקשיב לדבריו, כפאשר ידבר איש אל רעהו, ורעהו מקשיב ושומע אליו.

ואחר שיקבע זה בדעתו צריך שיתבונן על רוממותו יתברך אשר הוא מרומם ונשגב על כל ברכה ותהלה, על כל מיני שלמות שתוכל מחשבתנו לדמות ולהבין.

ועוד צריך שיתבונן על שפלות האדם ופחיתותו, לפי חמרייתו וגסותו, כל-שכן לפי החטאים שחטא מעודו, כי על כל אלה אי אפשר שלא יחרד לבו, ולא ירעש בעודו מדבר דבריו לפניו יתברך ומזכיר בשמו ומשתדל להרצות לו. הוא מה שאמר הפתוב (תהלים ב, יא), "עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה". וכתוב (שם פט, ח), "אל נערץ בסוד קדשים רבה ונורא, על כל סביביו". כי המלאכים - להיותם יותר קרובים אליו יתברך מבני הגוף החמרי, קל להם יותר לדמות שבח גדלתו, על כן מוראו עליהם יותר ממה שהוא על בני האדם. ואמןם דוד המלך עליו השלום היה מושבח ואומר (שם ח, ח), "אשתתוה אל היכל קדשך ביראתך", וכתוב (מלאכי ב, ה), "מפני שמי נחת הוא", ואומר (עזרא ט, ו), "אלקי, בשתי ונכלמתי להרים אלקי פני אליך".

ואולם היראה הזאת צריך שתגבר בלב בתחלה, ואחר כך תראה פעולותיה גם באיברי הגוף, הלא המה, כפד הראש וההשתחוואה, שפלות העינים וכפיפת הידים, כעבד קטן לפני מלך רב, וכן אמרו בגמרא (שבת י ע"א), "רבא פכר ידיה ומצלי, אמר, כעבדאי קמי מאריה".

ולא ירעש - לא יזדעזע. ונורא - גורם ליראה. להיותם - בגלל שהם. מבני הגוף החמרי - יותר מבני אדם. נחת הוא - מתיירא הוא. רבא פכר ידיה ומצלי, אמר, כעבדאי קמי מאריה - רבא חבק ידיו באצבעותיו והתפלל. אמר - (הסביר מהו הטעם למעשיו): 'כעבד לפני אדוני'.

ביאורים

אתמול למדנו על החלק הראשון במעשי היראה של החסיד - מתוך ההכרה בקטנות האדם מול גדולתו של הבורא, מקיים החסיד את המצוות בהכנעה לפני אדוניו. היום אנו ממשיכים ללמוד על מעשי יראתו של החסיד המתבטאים באופן נוסף. מתוך הכרתו ברוממות ה' ותורתו הוא נוהג בכבוד והדר בכל מעשיו. הכבוד לא נובע מתוך חשיבה שה' זקוק לכבוד או הנהנה ממנו. החסיד מכבד את התורה ואת מצוותיה כיוון שהוא יודע שהוא נפגש עם דבר גדול.

כשאדם נותן מתנה לשר חשוב, חוץ מהזמן שהוא ישקיע בחיפוש המתנה הראויה, הוא יקפיד מאוד על האסתטיקה החיצונית. הוא לא יקנה חס ושלום מתנה פגומה אפילו לא במעט, נייר העטיפה ייחתך למידה המתאימה ויודבק בידיים מקצועיות בצורה ישרה, ומכתב הברכה ייכתב על נייר יפה ומעוטר.

החסיד העובד את ה' מתוך הכרה בכבוד ה', משתדל לקיים את מצוותיו בכבוד ובהדר. הוא ישקיע זמן רב בחיפוש אחר אתרוג נאה ותפילין נאות, יקשט את סוכתו כיאה לבית שהמלך ציווה לבנותו וכשעומד בתפילה לפני אדונו, יקפיד על בגדים נאים ומסודרים כאילו הוא עומד לפני מלך גדול.

הכבוד והיראה אינם מתנגדים, אלא משלימים זה את זה. היראה באה מתוך הכרה בקטנות האדם והכבוד נובע מתוך הבנת הגדלות האלוהית.

הרחבות

• כבוד שמים, מי ישווה לו

וַיִּדְבֵר עִתָּהּ מַעֲשֵׂי הַכְּבוֹד. הרמח"ל מבאר כי עיקר עבודת האדם הוא להרבות בכבוד השכינה, זהו עיקר התיקון של האדם בעולמו ולכך הוא נועד (מתוך הקדמת הרב שריקי למסילת ישרים) וזו לשון הרמח"ל: "אבל מי שייטיב לראות יראתו ויבין כי לא על דבר זה (שיעמוד לפרנסתו) נברא האדם אלא היה ראוי שלא יהיה עסקו אלא בהשגת כבוד קונו כי לכך נוצר וניתן בו דעת וחכמה רבה ולא להרבות בסחורה או כל שאר דברים של מה בכך אבל האדם הוא שקלקל מעשיו וגרם לעצמו באלה היום" [דעת תבונות עח].

• המצוות משנות את הנפש

וְאֵל קִיּוֹן וְאֵל מִנְחָתוֹ לֹא שָׁעָה. הרב קוק מסביר שהנצרות והמינות הן המשך דרכו של קין. קין בא להקריב קרבן ללא תיקון עולמו הפנימי, בניסיון לגשת אל ה' עם תכונה נפשית מקולקלת שהתפתחה לאחר מכן לרצח בפועל: "לא שעה ה' אל קין ואל מנחתו מפני הרשעה שהיתה בו אחוזה... והחטאת הרובץ על הפתח הוא מתגבר ומתאמץ על ידי ריח הקודש שהוא קולט אל קרבו ומהפכו לתכונתו". הרשע שמקבל חזיון מהצד של הקדושה רק מתחזק בדרכו והופך להיות מסוכן הרבה יותר. כדי לתקן זאת יש לעבוד קשה, בחיבור לדרך התורה והמצוות המלמדת אותנו כיצד חיים חיי קדושה באמת המטהרים את הנפש מהטומאה ומהשקר האחוזים בה, ומבלי להיתפס לצדדים החיצוניים של המצוות כחוקים בלתי מוסברים [אורות, אורות ישראל ותחייתו, טו].

וְהִנֵּה דִבְרָנוּ עַד עִתָּהּ מִן הַהֲכַנְעָה וּמִן הַבְּשָׁת. וַיִּדְבֵר עִתָּהּ מַעֲשֵׂי הַכְּבוֹד. הִנֵּה, כְּבוֹד הַמַּצְוָה

והידורה

וַיִּקְרָה כְּכֹר הַזְּהִירוֹנוּ עָלָיו חֲכָמֵינוּ וְזָכוּנוֹם לְבִרְכָה וְאָמְרוּ (שבת קלג ע"ב), "זֶה אֵלֵי וְאֵנָהוּ" (שמות טו, ב) - "אֲתִנָּאָה לְפָנָיו בְּמִצְוֹת - צִיצִית נְאֻם, תְּפִלִּין נְאֻם, סֶפֶר תּוֹרָה נְאֻם, לִוְלֵב נְאֻם" וכו'. וְכֵן אָמְרוּ (בבא קמא ט ע"ב), "הַדּוֹר מִצְוָה עַד שְׁלִישׁ, עַד כָּאֵן מִשְׁלוֹ מִכָּאֵן וְאֵילָךְ מִשְׁלֵךְ הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא". הַרִי דַעַת שְׁפִתוֹתֵיהֶם זָכוּנוֹם לְבִרְכָה בְּרוּר מְלֵלוֹ, שְׁאִין דִּי בַעֲשׂוֹת הַמַּצְוָה לְבַד, אֲלֵא שְׁצִירָה לְכַבְּדָה וְלַהֲדָרָה, וְלַהּוֹצִיא מִמִּי שֶׁלְּהַקֵּל עַל עַצְמוֹ יֵאמֶר, "אִין הַכְּבוֹד אֲלֵא לְבָנֵי הָאָדָם הַמִּתְפַּתִּים בְּהַבְּלִים אֲלֵה, אִף הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אִינוֹ חוֹשֵׁשׁ לָזֶה כִּי הוּא מְרוֹמָם מְדַבְּרִים הָאֵלֶּה וְנִשְׁגָב מֵהֶם, וְכִיּוֹן שֶׁהַמַּצְוָה נַעֲשִׂית לְאֲמַתָּה דִּי בְּזָה". אָמְנָם הָאֲמַתָּה הוּא, שֶׁהָאֲדוֹן בְּרוּךְ הוּא נִקְרָא (תהלים כט, א) "אֵל הַכְּבוֹד", וְאִינוֹ חִיבִים לְכַבְּדוֹ, אִף עַל פִּי שְׁאִינוֹ צָרִיךְ לְכַבְּדוֹ וְלֹא כְּבוֹדוֹ חָשׁוּב וְסָפוֹן לְפָנָיו, וְמִי שֶׁמִּמַּעַט בְּזָה בְּמִקוֹם שֶׁהִיא יָכוֹל לְהַרְבּוֹת, אִינוֹ אֲלֵא חוֹטָא. הוּא מָה שֶׁהִנְבִּיא מְלֶאכִי מְתַרְעֵם עַל יִשְׂרָאֵל בְּדָבָר ה' (מלאכי א, ח), "כִּי תִגְשׁוּן עוֹר לְזַבַּח - אִין רַע... הַקְּרִיבָהוּ נָא לְפַחְתָּךְ הִירְצָךְ אוֹ הִישָׂא פְּנֵיךְ".

וְאוֹלָם חֲכָמֵינוּ זָכוּנוֹם לְבִרְכָה הַזְּהִירוֹנוּ לְהַתְּנַהֵג הַפֶּה זֶה בְּעִבּוּדָה וְאָמְרוּ (סוכה ז ע"א) בְּעִינֵי מַיִם שְׁנִתְגַּלּוּ שְׁלֹא יִסְנָנָם בְּמִסְנַנְתָּ, מִטְּעַם, אִימור דְּאָמְרֵי לְהַדְּיוֹט, לְגַבּוֹה מִי קָאָמַר, לִית לֵה "הַקְּרִיבָהוּ נָא לְפַחְתָּךְ", רָאָה נָא מָה חֲסָרוֹן יֵשׁ בְּמַיִם שְׁנִסְתַּנְּנוּ? וְכִבֵּר מְתָרִים הֵם לְהַדְּיוֹט, וְאֲפֵלוֹ הַכִּי אֲסוּרִים הֵם לְגַבּוֹה מִשׁוּם שְׁאִינוֹ דָּרָךְ כְּבוֹד. וְאָמְרוּ עוֹד בְּסַפְרֵי, (עין ספרי דברים סח), "וְכָל מִבְּחָר נְדָרִיכָם" (דברים יב, יא), דְּהִינּוּ, שְׁלֵא יָבִיא אֲלֵא מִן הַמִּבְּחָר. וְכִבֵּר מְצָאנוּ קִיּוֹן וְהַבֵּל, הַבֵּל הַבִּיא מִבְּכוֹרוֹת צֶאֱנוּ וּמִחֲלִבֵּיהוּ, וְקִיּוֹן מִן הַפְּסֻלֶת - מִפְּרֵי הָאֲדָמָה, כְּפִרוּשֵׁם זָכוּנוֹם לְבִרְכָה (בראשית רבה כב, ה), וְמָה עָלָה בָּהֶם - וַיִּשְׁעֵהוּ ה' אֵל הַבֵּל וְאֵל מִנְחָתוֹ, וְאֵל קִיּוֹן וְאֵל מִנְחָתוֹ לֹא שָׁעָה" (בראשית ד, ד-ה). וְאָמְרוּ (מלאכי א, ז), "וְאָרוּר נֹכַח, וַיֵּשׁ בְּעַדְרוֹ זָכַר, וַיִּדְרֹ וַיִּזְבַּח מִשְׁחָתָה לֵה' כִּי מִלֶּךָ גְּדוֹל אָנִי".

הַדּוֹר מִצְוָה עַד שְׁלִישׁ וְכו' - אדם צריך להוציא מכספו עבור הידור מצווה עד תוספת שליש משווי המצווה. ואם מוציא יותר משליש, ה' יפרע לו. וְסָפוֹן - וחשוב. לְפַחְתָּךְ - למושל העיר. מַיִם שְׁנִתְגַּלּוּ - ויש חשש שנחש הטיל בהם ארס. אִימור דְּאָמְרֵי וְכו' - סינון של מים שנתגלו מועיל לשתייתם, אך אינו מועיל לניסוחם על המזבח. וכי למושל העיר היה נותן מים אלו? וַיִּשְׁע - פנה אליו, קיבל ברצון. מִשְׁחָתָה - בהמה בעלת מום.

ביאורים

פעם באתי לביתו של אחד מרבותי ביום שישי, וראיתי אותו מנקה את הבית כשהוא בבגדי עבודה. לרגע תהיתי לעצמי "אין זה ביטול תורה?" "האם ראוי לתלמיד חכם לעסוק בניקיון ביתו?"

מתוך לימוד הנהגותיהם של חז"ל אנו רואים שהם השקיעו רבות בהכנה למצוות ובכבודן החיצוני והגמרא מציינת זאת כשבח גדול. הרמח"ל מביא לנו רשימה ארוכה של אמוראים שעסקו בעצמם בהכנת האוכל לכבוד שבת. הם לא הסתפקו בלחם ומלח אלא כיבדו את הסעודה במאכלים חשובים, ואף ראו חשיבות בהכנת המאכלים בעצמם.

חז"ל מלמדים אותנו שאין זה ביטול תורה! כיבוד המצוה הוא חלק מהותי בעבודת ה'. מתוך עשיית המצוות בכבוד ובהדרגה, נבנית אצל האדם הכרת הערך המרומם של המצוות וחיוב המצוה. ערכים אלו יופנמו טוב יותר על ידי עמל עצמי, על כן יש חשיבות לכבד את המצוה בעצמי "מצוה בו יותר מבשלוהו".

מתוך הנהגות חז"ל אנו לומדים ערך נוסף - ההכנה למצוה. רבא לבש נעליים חשובות לפני התפילה משום שרצה להתכונן לתפילה - "היכון לקראת אלוהיך ישראל". הכנה למצוה משנה לגמרי את אופן ביצועה. אדם שייפגש עם שר חשוב בודאי בגדים אלגנטיים ויפיים. הוא ימתח את חולצתו ויהדק את חגורתו כיוון שהוא רוצה להופיע בצורה מכובדת לפניו. כך אנו צריכים להתנהג גם בשיחותינו היומיות עם הקב"ה. כאשר אדם מתכוון ומסדר את בגדיו לפני התפילה, הוא מפנים את ערך התפילה - שיחה עם ריבונו של עולם.

הרחבות

• התורה - גילוי דבר ה'

כָּל הָאוֹחוֹז סֵפֶר תּוֹרָה עֵרָם - נִקְבֵּר עֵרָם. הגמרא [מגילה לב.]. אומרת שמי שמחזיק ספר תורה ללא כיסוי, נשאר ערום מאותה המצוה, כלומר, לא עולה לו המצוה שהתכוון לקיים. המהר"ל מסביר שהתורה היא גילוי דבר ה' בעולם, היא כמו 'מלבוש' לדבר ה' שהוא רוחני ואין לנו נגיעה ישירה בו: "כשם שהנשמה אי אפשר שתהיה בעולם כי אם על ידי גוף שהוא מלבוש הנשמה, גם כן האוחז ספר תורה הכתובה בלא דבר אמצעי אין אחיזה לאותה מצווה". עלינו להבין שכל דברי התורה הם פנימיים ועמוקים, ומי שנוגע בספר תורה שאינו מכוסה, ואין עליו 'בגד', מראה בכך שהוא אינו מבין את גודלה ואת רוממותה של התורה, שהיא פנימית ורוחנית, אלא מתייחס אליה כאל חפץ גשמי ומוחשי שיש לו נגיעה בו. המהר"ל ממשיך ומבאר כי גם סיפורי התורה הם דברים עליונים וסודות התורה אלא שהתורה "התלבשה" בלבושים נמוכים השייכים לעולם הזה כדי שהעולם יוכל לסבול אותה [תפארת ישראל יג].

וְכַמָּה דְּבָרִים הִזְהִירוּנוּ זְכוּרָנָם לְבָרְכָהּ (שבת כב ע"א) שְׁלֹא יִהְיוּ מִצְוֹת בְּזוּיֹת עֲלֵינוּ.

וְכַבֵּר אָמְרוּ (שם יד ע"א), "כָּל הָאוֹחוֹז סֵפֶר תּוֹרָה עֵרָם - נִקְבֵּר עֵרָם" מִפְּנֵי בְּזוּי הַמִּצְוָה. וְסִדֵּר הַעֲלָאִת בַּכּוּרִים יִהְיֶה לָנוּ לְעֵינֵינוּ לְרֵאוֹת מָה הוּא הַדּוּחַן שֶׁל מִצְוֹת, שֶׁכָּפֹּף שִׁנְיָנוּ (בכורים ג, ה), "הַשּׁוֹר הוֹלֵךְ לִפְנֵיהֶם, וְקִרְנָיו מִצְפּוֹת זָהָב, וְעֵטְרַת שֶׁל זֵית בְּרָאשׁוֹ" וְכו'. עוֹד שָׁם (שם משנה ח), "הַעֲשִׂירִים מִבֵּיָאִים בַּכּוּרִים בְּקִלְתוֹת שֶׁל זָהָב, וְהַעֲנִיִּים בְּסִלֵּי נֶצְרִים" כו'. עוֹד שָׁם (שם משנה ט), "שֶׁלֶשׁ מִדּוֹת בַּכּוּרִים: בַּכּוּרִים, תּוֹסֶפֶת בַּכּוּרִים, וְעֵטוֹר בַּכּוּרִים" וְכו'. הֲרִי לָנוּ בְּהִדְיָא כְּמָה רָאוּי לָנוּ לְהוֹסִיף עַל גּוּפָה שֶׁל מִצְוָה כִּדִּי לְהִדְרָה, וּמִכָּאֵן נִלְמֹד לְכָל שְׁאָר מִצְוֹת שֶׁבַתוֹרָה.

וְאָמְרוּ (שבת י ע"א), "רְבָא רְמִי פּוֹזְמָקִי וּמִצְלִי, אָמַר, (עמוס ד, ב) הַכּוֹחַ לְקִרְאֵת אֱלֹהֵיךָ יִשְׂרָאֵל". עוֹד אָמְרוּ רְבוּתֵינוּ זְכוּרָנָם לְבָרְכָהּ (בראשית רבה טו, טז) עַל פְּסוּק "בְּגִדֵי עֵשׂוֹ בָנֵה הַחֲמֹדֹת" (בראשית כו, טו) - "אָמַר רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, אֲנִי שִׁמְשֵׁתִי אֶת אֲבָא וְכו', אֲבָל עֵשׂוֹ כִּשְׁהִיָּה מִשְׁמֵשׁ אֶת אָבִיו, לֹא הָיָה מִשְׁמֵשׁ אֶלָּא בְּגִדֵי מַלְכוּת". וְהִנֵּה אִם פֶּן לְבִשְׁ-וְדָם, קַל וְחָמֵר לְמַלְךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, שֶׁהַעוֹמֵד לִפְנֵי הַתְּהַפְּלֵל, רָאוּי הוּא שִׁיִּלְבֵּשׁ בְּגִדֵי כְבוֹד וְיִשֵּׁב לִפְנֵי כְּמִי שִׁיִּשֵּׁב לִפְנֵי מֶלֶךְ גָּדוֹל.

וְהִנֵּה בְּכָלֵל זֶה יֵשׁ כְּבוֹד הַשְּׁבֻתוֹת וְיָמִים טוֹבִים, שֶׁכָּל הַמְּרַבֵּה לְכַבֵּדָם וְדָאֵי עוֹשֶׂה נַחַת רוּחַ לְיוֹצְרוֹ, שֶׁכֵּן צָנְנוּ (ישעיה נח, ג), "וְכִבְדְּתוּ". וְכִינֵן שֶׁכָּבֵר הַתְּאֻמָּת לָנוּ שֶׁכְּבוֹדוֹ מִצְוָה, הִנֵּה מִינֵי הַכְּבוֹד רַבִּים הֵם, אֲךָ הַכָּלֵל הוּא שֶׁכָּל מַעֲשֶׂה שְׁבוּ נִרְאָה חֲשִׁיבוֹת לְשִׁבְתָּ, צְרִיכִים אֲנִי לַעֲשׂוֹתוֹ, עַל כֵּן הָיוּ הַחֲכָמִים הָרֵאשׁוֹנִים עוֹסְקִים בְּהַכְּנֹת הַשְּׁבֻתָּ, אִישׁ אִישׁ לְפִי דְרָכּוֹ (שבת קט ע"א), "רַבִּי אֲבָהוּ הָוָה יְתִיב אֶתְכֶתְכָא דְשִׁינָא וּמִנְשֵׁב נוֹרָא. רַב סִפְרָא מַחְרִיף רִישָׁא. רַבָּא מַלְח שְׁבוּטָא. רַב הוֹנָא מְדַלֵּק שְׂרָגָא. רַב פֶּפְא גְדִיל פְּתִילְתָא. רַב חֲסִדָּא פְרִים סַלְקָא. רַבָּה וְרַב יוֹסֵף מִצְלָחוּ צִיבִי. רַב נַחְמָן מְכַתֵּף וְעֵייל, מְכַתֵּף וְנִפְקֵי, אָמַר, אֵלּוּ מְקַלְעִין לִי רַב אֲמִי וְרַב אֲסִי, לֹא מְכַתְּפָנָא קַמֵּיהוּ?".

וְתִרְאָה הַקְּשׁוֹ" שֶׁל רַב נַחְמָן, שִׁישׁ לָנוּ מִמֶּנּוּ מְקוֹם לְמוֹד, כִּי הִנֵּה הָיָה מִתְבּוֹנֵן מָה הָיָה הוּא עוֹשֶׂה לְפִי דְרָכּוֹ לְאֲדָם שֶׁהוּא חָפֵץ לְכַבְּדוֹ, וְכִזָּה עֲצָמוֹ הָיָה עוֹשֶׂה בְּשִׁבְתָּ. וְעַל דְּבָר זֶה נִאָּמַר (ברכות יז ע"א), "לְעוֹלָם יִהְיֶה אֲדָם עֵרוֹם בְּיָרְאָה" - לְדַעַת וְלִהְתְּבּוֹנֵן דְּבָר מִתּוֹךְ דְּבָר, וּלְחַדֵּשׁ הַמִּצְאוֹת לַעֲשׂוֹת נַחַת רוּחַ לְיוֹצְרוֹ בְּכָל הַדְּרָכִים שֶׁאֲפָשֶׁר לְהִרְאוֹת, הַיּוֹת מְכִירִים גְּדֹל רוֹמְמוֹתוֹ עֲלֵינוּ. אֲשֶׁר עַל כֵּן, כָּל מָה שִׁיִּתְיַחַס לוֹ יִהְיֶה נִכְבָּד עֲלֵינוּ כְּבוֹד גָּדוֹל, וְכִינֵן שֶׁהוּא יִתְבָּרַךְ בְּטוֹבוֹ הַגָּדוֹל עִם כָּל שֶׁפְּלוֹתֵנוּ רָצָה בְּעֲנֻתוֹ לְחַלֵּק לָנוּ כְּבוֹד וְלְמַסֵּר לָנוּ דְּבָרֵי קִדְשָׁתוֹ, לְפָחוֹת בְּכָל כַּחַנוּ נִכְבְּדָם וְנִרְאָה הִקְרָא אֲשֶׁר לָהֶם אֲצִלְנוּ. וְתִרְאָה שֶׁזֶּאת הִיא הִרְאָה הָאֲמִתִּית שֶׁהִיא יְרֵאת הַרוֹמְמוֹת שֶׁזְכָּרְנוּ, שֶׁבָּה תְּלוּי הַכְּבוֹד הַמְתַּקְרָב אֶל חֲבוּב הָאֲהָבָה, וְכִמוֹ שֶׁאֲכַתֵּב עוֹד בְּסִיעֵתָא דְשִׁמְיָא, מָה שֶׁאֵין כֵּן יְרֵאת הַעֲנֵשׁ שֶׁאֵינָה הַעֲקָרִית, וְאֵין מַעֲלוֹת הַמִּדּוֹת הָאֵלֶּה נִמְשָׁכוֹת הִימְנָה.

עֵרָם - נוּגַע בְּקִלְפֵי בִידוֹ מִמֶּשׁ. **נִקְבֵּר עֵרָם** - לֹא מִקְבַּל שֶׁכֵּר עַל גְּלִילַת הַסֵּפֶר. **בְּקִלְתוֹת** - בְּקַעְרוֹת. **בְּהִדְיָא** - בְּפִירוּשׁ. **רְבָא רְמִי פּוֹזְמָקִי וּמִצְלִי** - רַבָּא לְבִשׁ נַעֲלִיו לְצוּרֵךְ הַתְּפִילָה. **רַבִּי אֲבָהוּ... רַב סִפְרָא... וְכו'** - לְצוּרֵךְ סַעוּדַת הַשְּׁבֻתָּ: ר' אֲבָהוּ הִיָּה יוֹשֵׁב עַל כּוֹרְסָה חֲשׁוּבָה וְנוֹפֵחַ עַל אֵשׁ הַבִּישׁוּל, רַב סִפְרָא הַבְּעִיר בְּאֵשׁ אֶת רֹאשׁ הַבְּהֵמָה, רַבָּא מַלְח דְּג, רַב הוֹנָא הַדְּלִיק נֵר לְשִׁבְתָּ, רַב פֶּפְא קִלַּע פְּתִילוֹת לְתַאֲרוֹרָה, רַב חֲסִדָּא חָתַךְ סַלְק, רַבָּה וְרַב יוֹסֵף בְּקַעְנוּ עֲצִים, רַב נַחְמָן יוֹצֵא וּנְכַסֵּת לְשִׁאת מִשְׁאוֹת לְשִׁבְתָּ, וְאִמְר: 'אֵילוּ הַזְּדַמְנוּ לְבִיתֵי ר' אֲמִי וְר' אֲסִי הָאֵם לֹא הִיִּיתִי נוֹשֵׂא מִשְׁאוֹת בְּעִבּוּרָם!'. **הַקְּשׁוֹ** - הַשּׁוּאוֹתָו. **עֵרוֹם** - פִּיקַח. **שִׁיִּתְיַחַס לוֹ** - שֶׁשְׁשׁוֹר לְקַב"ה.